

SELETUSKIRI

Harku Vallavolikogu määrusele: **Vääna-Jõesuu metsa maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri**

Looduskaitseseaduse (LKS) § 2 lg 1 kohaselt kaitstakse loodust selle säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamise piiramisega, kaitse alla võetud loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku isenditega ning kivististega sooritatavate toimingute reguleerimisega.

LKS § 4 lõike 7 kohaselt võib kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne kaitsealal.

LKS § 8 lõike 1 kohaselt on igal ajal õigus esitada kaitse alla võtmise algatajale ettepanek loodusobjekti kaitse alla võtmiseks.

Vajadusest säilitada Harku valla väärtuslike loodusmaastikke esitas Harku Vallavalitsus Harku Vallavolikogule ettepaneku koos looduskaitseseaduse § 8 lg 3 kohase ekspertiisiga Vääna-Jõesuu metsa kohaliku kaitse alla võtmise menetluse algatamiseks. Lisaks esitas Vääna-Jõesuu Külaselts MTÜ Harku vallale ettepaneku Vääna-Jõesuu metsa kohaliku kaitse alla võtmiseks.

Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

LKS § 7 järgi on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus ning rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus linnu- ja loodusdirektiivi rakendamiseks. LKS § 4 lõike 7 kohaselt võib kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne kaitsealal. Vääna-Jõesuu metsa maastikukaitseala moodustamise eeldus on ohustatus, haruldus, kaitsealused liigid ja kooslused, loodusharidus ja esteetiline väärtus.

Ohustatus ja haruldus. Looduskaitsealustest taimeliikidest leidub alal aas-karukella (*Pulsatilla pratensis*) ja laialehise neiuvaiba (*Epipactis helleborine*) kasvukoht. Vääriselupaiga indikaatorliikidest on siin mitmes vääriselupaigas registreeritud sammaldest kannukatiku (*Nowellia curvifolia*) ja roomava soomiku (*Lepidozia reptans*) esinemine. Samblikest on registreeritud härma-kiiriksamblik (*Opegrapha varia*) ja jahu-hallsamblik (*Hypogymnia physodes*). Ühtlasi vastavad vääriselupaikade metsad valdavas osas ka vanade loodusmetsade Natura elupaigatüübile (kood *9010).

Kaitsealustest linnuliikidest on Vääna-Jõesuu metsas esindatud 2 II kaitsekategooria liiki: kanakull (*Accipiter gentilis*) ja laanerähn (*Picoides tridactylus*) ning 10 III kaitsekategooria liiki: värbkakk (*Glaucidium passerinum*), händkakk (*Strix uralensis*), herilaseviu (*Pernis apivorus*), musträhn (*Dryocopus martius*), väike-kirjurähn (*Dendrocopos minor*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*), hoburästa (*Turdus viscivorus*), öösörr (*Caprimulgus europaeus*) ja rukkirääk (*Crex crex*). Mets on kõrge liigilise mitmekesisusega ja väga vaheldusrikka, kuid samas tervikliku metsa-alaga, mis pakub erinevaid elupaiku paljudele liikidele. Ala kõrge väärtus linnustiku jaoks seisneb mitmekesisest kasvukohatüübide ja metsakoosluste vaheldusrikkuses ning suhtelises terviklikkuses. Ala on ümbritsetud inimasustusest ja sellega kaasnevast taristust, samas ei ole metsamajanduse mõjud ala sees seal elupaiga leidnud liikidele veel tugevat mõju avaldanud. Tänapäevases seisundis on ala

mitmekesise maastiku ja metsatüüpidega ning piisava terviklikkusega, kus pesitseb vähemalt 25 paari kaitsealuseid linde vähemalt 12 liigist. Kaitsealuse linnustiku liigiline mitmekesisus on suurim ala lõuna- ja keskosas ning madalam põhjaosas ranniku läheduses. Põhjuseks sealsed liigivaesemad nõmme- ja palumetsad ning intensiivne inimkoormus. Ala on ümbritsetud inimasustusest ja sellega kaasnevast taristust. Metsamajanduse mõjud ei ole alal olevatele liikidele veel tugevat mõju avaldanud. Ala väärib kindlasti praeguse olukorra säilitamist ehk kaitset raiete, kuivendamise ja teiste looduslikku arengusse sekkuvate tegevuste eest.

Vääna-Jõesuu mets on piirkonna üks suurimaid ja terviklikumalt säilinud metsamassiive väljaspool Sõrve looduskaitseala ning moodustab koos sellega olulise tuumala ning ranniku ja Sõrve looduskaitseala vahel tähtsa liikumiskoridori paljudele liikidele.

Vääna-Jõesuu metsas elab palju metskitsi, kelle oluliseks toitumisalaks on palumetsad, kus kasvab vaarikaid, pajusid, nõgeseid ning mustikaid. Metskitsed käivad sageli ka jõe orus, kust leiab rohkest mahlaseid rohhtaimi. Samuti on metsas tuvastatud saarma (III kaitsekategooria), ilvese, metsnugise, kopra, rebase ja põdra esinemine.

Nahkhiirtest on registreeritud jõe kohal lendamas veelendlasi ja parginahkhiiri. Uuringuala vahetus naabruses paiknevad Naage koopad on talvituspaigaks mitmetele nahkhiireliikidele: veelendlane, tõmmulendlane, põhja-nahkhiir.

Esteetiline väärtus.

Alal levivad männimetsad on inimestele atraktiivsed ja suure esteetilise väärtusega, mistõttu kasutavad metsa aktiivselt nii tervisesportlased, loodushuvilised kui ka korilased. Metsamajanduse mõjud ei ole alal olevatele liikidele ja maastikulistele väärtustele veel tugevat mõju avaldanud.

Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Vastavalt looduskaitseaduse § 8 lõikele 3 korraldab kaitse alla võtmise algataja ettepanekus nimetatud loodusobjekti kaitse alla võtmise põhjendatuse ja otstarbekuse ning kavandatavate piirangute osas ekspertiisi, kaasates selleks vastava ala eriteadmistega isikud. Harku vallale esitatud ettepaneku järel koostati järgmised ekspertiisid:

- Vääna-Jõesuu metsa elustiku uuringu aruanne
Koostaja: OÜ Elusloodus, Uudo Timm
- Kavandatava Vääna-Jõesuu metsa kaitseala kaitstava linnustiku inventuur 2024
Koostaja: OÜ Tuulelind, Aarne Tuule

Kaitseala nimetus

Vääna-Jõesuu metsa maastikukaitseala.

Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et see hõlmab olulisemaid kaitset vajavaid loodusväärtusi ning ala piirid peavad olema selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad, mistõttu on võimalusel kasutatud katastripiire.

Vääna-Jõesuu mets asub Vääna-Jõesuu külas. Ettepaneku kohaselt hõlmab kaitseala kuut (6) riigimetsa ja üht (1) munitsipaalomandis katastriüksust. Põhjast piirneb maastikukaitseala mererannaga. Vääna-Jõesuu metsa kogupindala on 366,9 ha.

• Keila metskond 26	katastritunnus	19801:001:4413	251,1 ha
• Keila metskond 28	katastritunnus	19801:001:4425	59,8 ha
• Keila metskond 29	katastritunnus	19801:011:0115	2,9 ha

• Keila metuskond 187	katastritunnus	19801:001:2555	0,4 ha
• Männiääre	katastritunnus	19801:001:3982	5,1 ha
• Männipargi	katastritunnus	19801:001:3331	3,4 ha
• Vääna taatlemispolügoon	katastritunnus	19801:011:0890	44,2 ha

LKS § 44 lg 1 kohaselt võib omavalitsuse poolt moodustatud kaitsealal kehtestada LKS §-s 31 ehk piiranguvööndis sätestatud kaitsekorda, mida võib kaitse-eeskirjaga leevendada. Seetõttu koosneb kaitseala ühest piiranguvööndist (Vääna-Jõesuu metsa maastikukaitseala piiranguvöönd), mille piir kattub kaitseala välispiiriga. Kaitseala välispiir on märgitud määruse eelnõu lisas olevale kaardile.

Kaitseala valitseja on Harku Vallavalitsus.

Kaitsekord

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi. Üldiselt on kaitse-eeskirjas sätestatud kaitsekord piiranguvööndi tingimusi järgiv, mis väljakujunenud tavasid ning inimeste igapäevaseid harjumusi otseselt ei mõjuta.

Lubatud tegevused

Inimestel on lubatud alal viibida ning korjata marju, seeni ja teisi metsasaadusi kogu kaitsealal.

Kaitsealal on lubatud telkida, lõket teha ja grillida vaid kohtades, mis kaitseala valitseja nõusolekul on selleks ette valmistatud või tähistatud. Kontrollimatu lõkke tegemine või telkimine võivad ohustada ala kaitseväärtusi.

Piiratud on üle 50 inimesega rahvaürituste korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Antud piirang on vajalik, et vähendada maastiku kahjustamist ja kaitsta kaitsealuste liikide elupaiku. Üle 50 osalejaga üritustel on kaitseala valitsejal võimalik seada maastikku ja liike säästvaid tingimusi või piiranguid. Kuni 50 osalejaga ürituste, sh õuesõppe või välitreeningute korral ei nõuta kaitseala valitseja nõusolekut.

Kaitsealal on lubatud jalgrattaga sõita ja hobusega ratsutada teedel ja radadel. Mootorsõiduki, maastikusõiduki ning mootorrattaga sõitmine ja parkimine on lubatud vaid avalikel liiklusteedel ja vastavalt kehtivale liikluskorraldusele. Mootorsõidukiga liiklemine väljaspool teid ning maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel, liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel ja maatulundusmaal metsamajandustöödel kaitseala valitseja nõusolekul.

Keelatud tegevus

Ehitustegevus on alal üldjuhul keelatud. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud püstitada ehitisi kaitseala tarbeks (sealhulgas ajutisi ehitisi) – näiteks tähiseid ja infotahvleid.

Kaitsealal on keelatud maaparandussüsteemide rajamine, sest see avaldab kooslustele negatiivset mõju. Samuti on keelatud maavara kaevandamine, sest see hävitaks kaitstavat väärtused. Lisaks on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, sest see vähendab looduslikku mitmekesisust ja rikub maastiku ilmet.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on kaitseala looduslikel kooslustel keelatud, kuna nende kasutamine kahjustab looduslikku tasakaalu, vähendab koosluste ja liigilist mitmekesisust. Samuti soodustavad need osade liikide domineerimist.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringuid ning anda projekteerimistingimusi. Lisaks ei ole lubatud anda nõusolekut väike-ehitiste, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks ning ehituslube.

Kuna metsa soovitakse majandada püsimeetsana, siis on kaitsealale sobilikud raievõtted valikraie ja hooldusraie, millest viimaste hulka kuuluvad vastavalt metsaseadusele valgustusraie, harvendusraie ning sanitaarraie. Eelneva tulemusena säilivad kasvukohale omased puuliigid, nende vanuseline mitmekesisus, vahelduvad keskkonnatingimused (varjulised ja päikeselisemad piirkonnad) ning säilikpuud. Seatud eesmärged silmas pidades on kaitsealal uuendusraie keelatud, sest uuendusraie ei võimalda metsa püsimeetsana säilitada.

Vääna-Jõesuu metsa maastikukaitsealal on ennekõike soovitud kujundusraied, mis on vajalikud kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi hoidmiseks või saavutamiseks. Teatud juhtudel on lubatud ka muud raieliigid, kui need on vajalikud väärtusliku maastikuilme tagamiseks, ühevanuselise ja -liigilise puistu järkjärguliseks kujundamiseks looduslikuma struktuuriga ja elurikkamaks püsimeetsaks ning puhkeväärtuse ning virgestusvõimaluste säilitamiseks ja parandamiseks enam kui 50-aastases perspektiivis. Kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raie liigi, tehnoloogia ja aja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi suuruse, raielangi puhastamise viisi ning puistu koosseisu ja täiuse kohta. Kaitseala territooriumil toimuvate raie täpsemad tingimused seab Harku Vallavalitsus kaitseala valitsejana iga kord enne metsateatise esitamist lähtudes metsaseaduse § 28 lõikest 3 p 6.

Pinnase, kaitsealuste taimede kasvukohtade ja maastikuilme kaitseks on kaitsealal keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu juhul, kui pinnas seda võimaldab (kui vedu on võimalik pinnast kahjustamata).

Jahindus

Vääna-Jõesuu maastikukaitsealal on lubatud jahipidamine ja kalapüük vastavalt kehtivatele seadustele. Piirkond kuulub MTÜ Vääna Jahiselts jahialasse, kuid ei ole aktiivse jahipidamise piirkond. Kaitseala haldaja ja RMK ning Keskkonnaametiga kooskõlastatult on lubatud rajada ulukite sööda- ja seirekohti ning soolakuid.

Tegevuse kooskõlastamine

Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitseala valitseja nõusolekut, kui see tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Määruse mõjud

Kohaliku tähtsusega kaitseala moodustamine mõjub positiivselt kohaliku kogukonna kindlustundele, sest Vääna-Jõesuu metsa loodusväärtused säilivad ka edaspidi ning ala jääb avalikku kasutusse. Lisaks annab see laiemale avalikkusele signaali ala väärtustest ning otsustajatele paremad võimalused ja selge raamistiku ala kaitse korraldamiseks. Kaudselt võib kaitseala olemasolu tõsta kinnisvara väärtust piirkonnas.

Loodusobjekti kaitse alla võtmisega ja kaitse korraldamisega seotud kulutused

LKS § 8 lg 2 p 5 kohaselt peab loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanek sisaldama loodusobjekti kaitse alla võtmisega ja kaitse korraldamisega seotud kulutuste hinnangut. Täiendavaid kulusid ala kaitse alla võtmisega ei kaasne. Virgestusvõimaluste arendamisel leitakse vahendid kohalike elanike ja omavalitsuse koostöös.

Menetlus

Vääna-Jõesuu metsa maastikukaitseala kaitse alla võtmise ja kaitse-eeskirja avalikustamine toimus 14.08–28.08.2025. Selles ajavahemikus toimus avalik väljapanek Harku Vallavalitsuses ning Harku valla veebilehel aadressil www.harku.ee. Avalik arutelu toimus Harku Vallavalitsuses (Teenuste tn 2, Tabasalu) 04.09.2025 algusega kell 17.00, arutelust võttis osa 2 inimest. Avalikustamise käigus ei esitatud ettepanekuid ega seisukohti.

